

รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน
ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

The Educational Managing Model for Student Quality
Development in Small Schools of Kalasin Primary
Educational Service Area 3

สมศรี สุ่มมัตย์¹ / ธีระ รุญเจริญ² / สิริ ถีอาสนา³
Somsri Soommat / Teera Runcharoen / Siri Teeasna

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โดยดำเนินการวิจัยเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางในการจัดการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบตามองค์ประกอบและตรวจสอบความตรงของเนื้อหา โดยการประเมินความสอดคล้องผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ระยะที่ 3 สร้างแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 15 คน ระยะที่ 4 ตรวจสอบยืนยันรูปแบบในสถานการณ์จริงโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ 60 คน ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก 1) อาศัยหลักความสอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการและบริบทของโรงเรียน ใช้หลักการมีส่วนร่วมหลักการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หลักการพึ่งตนเอง และหลักการพัฒนาเป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ 2) เน้นจุดมุ่งหมายให้นักเรียนเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข 3) โรงเรียนมีกลไกการดำเนินการโดยเน้นความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้อง และจัดให้โรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 4) ใช้วิธีดำเนินการพัฒนาคุณภาพนักเรียนโดยการเตรียมความพร้อมของผู้เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือ บริหารแบบองค์รวม พัฒนาสมรรถนะของผู้เกี่ยวข้องให้มีความร่วมมือ บริหารแบบองค์รวมพัฒนาสมรรถนะครูให้สอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้สื่อเทคโนโลยี

¹ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ค.ด.) สาขาวิชาการบริหารจัดการการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

² ศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

เพื่อการเรียนรู้และศึกษาด้วยตนเอง มีศูนย์การเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียนจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดชั้นเรียนและจัดครูสอนในหลายรูปแบบ สอนแบบกัลยาณมิตรและเผยแพร่ผลงาน 5) จัดให้มีการประเมินคุณภาพนักเรียนโดยใช้กิจกรรมเครื่องมือและผู้ประเมินแต่ละฝ่ายอย่างเหมาะสม และนำผลมาปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ และ 6) โดยมีความเชื่อว่าผู้เกี่ยวข้องทุกคนต้องตระหนักและเข้าใจในแนวทางการจัดการศึกษาที่แท้จริง

คำสำคัญ : รูปแบบการจัดการศึกษาพัฒนาคุณภาพนักเรียน และโรงเรียนขนาดเล็ก

ABSTRACT

This research aimed to develop a model of educational management to improve the quality of students in small schools under Kalasin primary educational service area office 3 by carrying out research into four phases: Phase 1, study current issues and problem approaches in educational management and expert seminars. Phase 2, creating a model based on the composition and the validity of the content by conformity assessment 5 experts. Phase 3, Construction of assessment form for feasibility and benefits 15 by experts. Phase 4, verifying the model in real situations, using 60 highly qualified experts. The research findings revealed that Management model to improve quality of education of students in small schools was as follows: 1) principles consistent with the

problems, needs and context of the school. Using the principles taught by engaging the learners. Principles of Self-Reliance and the development of a school of learning ; 2) focus on the aim to be the good, best and happy student; 3) the school has operated mechanism, with emphasis on the cooperation of those involved and the school as a learning organization; 4) using procedure of development of students by preparing the stakeholders to cooperate and holistic management to develop competency of stakeholders to cooperate, holistic management of development of teacher competencies to focus on learner based learning and the use of technology for learning and self-study. There are learning centers in and outside the school environment conducive to learning. classroom and teacher in many forms, friendly Teaching and publishing works; 5) to evaluate the quality of students using activities, tools and properly evaluation of each department and frequent improvement of outcome; 6) provided that all involved must realize and understand the guidelines of real education.

Keywords : Educational Management Model, Student Quality Development, and Small Schools

บทนำ

การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขโดยมอบภารกิจการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษา โดยคำนึงถึงปริมาณสถานศึกษา จำนวนประชากร วัฒนธรรม และความเหมาะสมด้านอื่นด้วย (มาตรา 37) และให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง (มาตรา 39) ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

กลุ่มสารสนเทศ สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการได้สำรวจข้อมูลพื้นฐานการบริหารจัดการสถานศึกษา ปีการศึกษา 2553 พบว่า มีโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งสิ้น จำนวน 31,424 โรงเรียน ในจำนวนทั้งหมดนี้เป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียนรวมทั้งหมดแล้วไม่เกิน 120 คน มากถึง 14,397 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 45.82 ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคพื้นดิน เขต 3 ในปีการศึกษา 2553 มีโรงเรียนทั้งหมด 198 โรงเรียนเป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียนรวมทุกระดับชั้นแล้วไม่เกิน 120 คน จำนวน 101 โรงเรียน และปีการศึกษา 2554 เพิ่มขึ้นเป็น 106 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 51.01 และ 53.54 ตามลำดับและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีเช่นกัน จากข้อมูลดังกล่าว สาเหตุสำคัญที่ทำให้

จำนวนโรงเรียนขนาดเล็กเพิ่มขึ้น คือ อัตราการเกิดของประชากรลดลงโดยเฉพาะในวัยเรียนและการคมนาคมสะดวกขึ้นผู้ปกครองมีศักยภาพและฐานะทางเศรษฐกิจที่สามารถนำบุตรหลานของตนไปเรียนในโรงเรียนนอกเขตบริการของโรงเรียนขนาดเล็กทั้งของรัฐและเอกชน ที่มีความพร้อมและจัดการศึกษาที่น่าเชื่อถือได้ว่ามีคุณภาพดีกว่า มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับและผู้ปกครองเกิดความพึงพอใจ

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้สรุปผลการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาขั้นพื้นฐานรอบสอง พบว่า ส่วนมากจะเป็นสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้ หรือควรปรับปรุง แต่ระดับดี หรือระดับดีมากจะมีน้อย ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลผลการประเมินรอบสองของ สมศ. โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคพื้นดิน เขต 3 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2549-2553 จากจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 198 โรงเรียน พบว่ามีโรงเรียนที่ไม่ได้รับการรับรองในระดับปฐมวัย เป็นจำนวนมากถึง 56 โรงเรียน และในระดับประถมศึกษา จำนวน 26 โรงเรียน ซึ่งโรงเรียนที่ไม่ได้รับการรับรองทั้งสองระดับส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก (เอกสารกลุ่มนิเทศติดตามฯ ลำดับที่ 5/2554 : 14)

การบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาขนาดเล็กยังคงมีปัญหาในการดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดมา เช่น ปัญหาด้านวิชาการ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ การเรียนการสอนที่เหมาะสมทันสมัย ไม่เพียงพอกับความต้องการและความจำเป็นที่จะใช้ ขาดแคลนหนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาและชุมชน เนื่องจากงบประมาณมีจำกัดไม่เพียงพอกับความต้องการ ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถ

ศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย ครูขาดประสบการณ์ในการสร้างและการใช้สื่อการเรียนการสอนและขาดความรู้ ความเข้าใจในการใช้สื่อเทคโนโลยี (ICT) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีปัญหาด้านการคิดวิเคราะห์และการคิดคำนวณ ขาดแรงจูงใจในการเรียน ขาดเรียนบ่อยและขาดเรียนติดต่อกันเป็นเวลานาน ปัญหาด้านบุคลากร เช่น ขาดแคลนบุคลากร มีครูไม่ครบชั้นเรียน มีครูไม่ตรงกับสาขาวิชาเอกหรือวิชาที่ถนัด และครูต้องรับภาระหนัก สอนหลายระดับ หลายรายวิชา ครูขาดขวัญและกำลังใจตลอดจนแรงจูงใจในการปฏิบัติงานจึงทำงานได้ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร บุคลากรมีการย้ายบ่อยทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องของงานที่ปฏิบัติ ขาดบุคลากรสายสนับสนุนการสอน เช่น งานธุรการ การเงิน-พัสดุ บุคลากรส่วนใหญ่เป็นครูอัตราจ้าง ระยะเวลาที่ทำการจ้างสั้น เช่น จ้างเหมา 4 เดือน จ้างเหมาตามปีงบประมาณทำให้ขาดความมั่นคงในอาชีพและความต่อเนื่องของงานที่ทำ การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะกระบวนการเรียนการสอนและการใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษามีน้อย การจัดสวัสดิการด้านต่างๆ เช่น ที่พักอาศัย พาหนะ สาธารณูปโภค ฯลฯ ให้กับบุคลากรยังมีน้อย ครูประสบปัญหาการเดินทางที่ไกลมีความยากลำบาก ไม่สะดวก ทำให้เกิดความเครียดและความกังวลใจหลายประการ ขาดผู้นำที่เข้มแข็งหรือขาดผู้บริหารที่จะบริหารโรงเรียนเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ต้องให้ครูผู้สอนหรือครูบรรจุใหม่ทำหน้าที่แทน ทำให้โรงเรียนไม่พัฒนาเท่าที่ควร

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและรับผิดชอบโดยตรงคือกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียนและผู้มีส่วนได้เสียได้พยายามแสวงหาแนวทาง นวัตกรรม เทคโนโลยีต่างๆ หลากหลาย รูปแบบมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น การบริหารจัดการเครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็ก (อภิชัย กรมเมือง, 2552) การพัฒนาสมรรถนะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก (คุณวงศ์อนันต์, 2553) ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาศักยภาพโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (พิธาน พันทอง, 2548)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม ซึ่งจะช่วยให้โรงเรียนสามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนสนองต่อต้นนโยบายการพัฒนาการศึกษาของรัฐบาล และแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 - 2559) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้ทั่วถึง และเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่มาตรฐานที่กำหนดไว้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษา
2. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน
3. เพื่อประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของรูปแบบที่สร้างขึ้น
4. เพื่อตรวจสอบยืนยันรูปแบบใน

สถานการณ์จริง

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งแสวงหารูปแบบในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 3 ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย กลไกในการดำเนินการ วิธีดำเนินการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ลักษณะการวิจัย มีหลายขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนจะมีลักษณะเป็นการวิจัยย่อยแล้วนำมาสังเคราะห์เป็นภาพรวมต่อไป ประกอบด้วย

1. สภาพปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหา
2. รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กตามองค์ประกอบของรูปแบบที่กำหนด
3. ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของรูปแบบ โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง ตามขอบข่ายและภารกิจการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยมุ่งเน้นการบริหารจัดการด้านวิชาการ
4. ตรวจสอบยืนยันรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร

เขต 3 ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางในการจัดการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ระยะที่ 2 ร่างและตรวจสอบรูปแบบ โดยการสรุปแนวคิด หลักการ ทฤษฎีการสร้างรูปแบบเพื่อจัดทำร่างรูปแบบขั้นต้นและให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องและประเมินรูปแบบเบื้องต้น

ระยะที่ 3 ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของรูปแบบ ที่พัฒนาขึ้นโดยการจัดกลุ่มสนทนาของผู้ทรงคุณวุฒิ

ระยะที่ 4 ประเมินตรวจสอบยืนยันรูปแบบจากสถานการณ์จริง โดยนำแบบประเมินไปเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วประมวลผลเพื่อตรวจสอบยืนยันรูปแบบ

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบบันทึกการสัมภาษณ์ เครื่องบันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพ แบบประเมินความสอดคล้องของรูปแบบ และแบบประเมินรูปแบบ

การสร้างเครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเพื่อให้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีคุณภาพ ดังนี้

1. แบบบันทึกการสัมภาษณ์ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้
  - 1.1 ผู้วิจัยศึกษาการสร้างเครื่องมือของ บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 118)
  - 1.2 กำหนดโครงสร้างเครื่องมือ และกำหนดขอบเขตเนื้อหา สร้างเครื่องมือตามขอบเขต

เนื้อหา ในประเด็นต่อไปนี้

1.2.1 สภาพปัจจุบันของโรงเรียน
ขนาดเล็ก

1.2.2 ปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็ก

1.2.3 ยุทธศาสตร์ในการพัฒนา การ
แก้ปัญหาและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก

1.3 ผู้วิจัยนำแบบบันทึกการสัมมนา
เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้ข้อเสนอแนะและแก้ไข
ข้อบกพร่องเพื่อตรวจสอบคุณภาพ พิจารณาความ
ถูกต้องและเหมาะสม ความครอบคลุมด้านเนื้อหา
ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

1.4 จัดพิมพ์แบบบันทึกการสัมมนาฉบับ
สมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2. แบบประเมินความสอดคล้องรูปแบบ มี
ขั้นตอนการสร้าง ดังต่อไปนี้

2.1 ศึกษาหลักการ และวิธีการสร้าง
แบบประเมินความสอดคล้องจากเอกสารเกี่ยวกับ
การวิจัย

2.2 กำหนดโครงสร้างเครื่องมือ และ
กำหนดขอบเขตเนื้อหาการสร้างเครื่องมือประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย กลไกในการดำเนินการ
วิธีดำเนินการ การประเมินผลและเงื่อนไขความสำเร็จ

2.3 สร้างแบบประเมินในลักษณะ
มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามเกณฑ์ต่อไปนี้

5 หมายถึง เนื้อหาสาระที่ระบุมีความ
สอดคล้องกับการนำไปพัฒนาคุณภาพโรงเรียน
ขนาดเล็กอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง เนื้อหาสาระที่ระบุมีความ
สอดคล้องกับการนำไปพัฒนาคุณภาพโรงเรียน
ขนาดเล็กอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง เนื้อหาสาระที่ระบุมีความ

สอดคล้องกับการนำไปพัฒนาคุณภาพโรงเรียน
ขนาดเล็กอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง เนื้อหาสาระที่ระบุมีความ
สอดคล้องกับการนำไปพัฒนาคุณภาพโรงเรียน
ขนาดเล็กอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง เนื้อหาสาระที่ระบุมีความ
สอดคล้องกับการนำไปพัฒนาคุณภาพโรงเรียน
ขนาดเล็กอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2.4 นำร่างรูปแบบมาสร้างเป็นคำถาม
เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้ข้อเสนอแนะ และ
แก้ไขข้อบกพร่องนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5
คน เพื่อแก้ไขและตรวจสอบความถูกต้อง ความ
ตรง ครอบคลุมเนื้อหา และปรับปรุงแก้ไขให้มีความ
สมบูรณ์

2.5 ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของ
ผู้เชี่ยวชาญให้มีความสมบูรณ์

2.6 ส่งแบบประเมินความสอดคล้องที่
สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คนตรวจสอบ
ความสอดคล้องของข้อคำถาม แล้วนำมาคำนวณหา
ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective
Congruence) ระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา

3. แบบประเมินรูปแบบ มีขั้นตอนการ
สร้าง ดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาหลักการ และวิธีการสร้าง
แบบประเมินจากหนังสือเกี่ยวกับการวิจัย

3.2 กำหนดโครงสร้างเครื่องมือ และ
กำหนดขอบเขตเนื้อหาการสร้างเครื่องมือประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย กลไกในการดำเนินการ
การวิจัย วิธีดำเนินการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ เพื่อสร้างแบบประเมินความเหมาะสม
ความเป็นไปได้และประโยชน์ของรูปแบบสร้างเป็น
แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และ

ประโยชน์ ในลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

3.3 นำแบบประเมินรูปแบบเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้ข้อเสนอแนะและแก้ไขข้อบกพร่องโดยปรับปรุงคำชี้แจงให้มีความชัดเจน เนื้อหามีความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา ความถูกต้องของภาษาที่ใช้

3.4 ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประเมินความครอบคลุมและความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) เพื่อแก้ไขและตรวจสอบความถูกต้อง ความตรง ครอบคลุมเนื้อหา และปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์

3.5 หาค่าความเหมาะสมของเนื้อหาสาระ โดยผู้เชี่ยวชาญและกำหนดเกณฑ์การผ่านทุกด้านที่ระดับ 3.50 และได้ปรับข้อความในข้อคำถามตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ

3.6 นำแบบประเมินรูปแบบที่ปรับปรุงแล้ว จัดพิมพ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการประเมินต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยทั้ง 4 ระยะจนได้รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาพสินธุ์ เขต 3

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยกำหนดการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

1.1 การศึกษาวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary

Study) เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

1.2 วิเคราะห์ข้อมูลการสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาพสินธุ์เขต 3 ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การตีความหมาย (Interpretive Methodology) และวิเคราะห์วิจารณ์ (Critical Methodology)

2. ข้อมูลเชิงปริมาณ

2.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความสอดคล้อง รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาพสินธุ์เขต 3 โดยการหาค่าเฉลี่ย

2.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาพสินธุ์เขต 3 โดยการหาค่าเฉลี่ย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสรุปผล

สรุปผลการวิจัย

1. จากการศึกษาในระยะที่ 1 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1.1 ผลการสังเคราะห์เอกสาร

(Documentary Study)

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก ผลปรากฏว่า สภาพการบริหารจัดการและผลที่เกิดขึ้น จากการบริหารจัดการในโรงเรียนขนาดเล็ก มีปัญหาที่สำคัญดังนี้ คือ

1. การได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากท้องถิ่นชุมชนมีค่อนข้างน้อย เพราะโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในชุมชนที่ห่างไกลและมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

2. การจัดสรรงบประมาณให้แก่โรงเรียนขนาดเล็กมีค่อนข้างจำกัดทำให้ขาดแคลนทั้งอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องสมุด ตลอดจนสนามสำหรับการเล่นกีฬาของนักเรียน

3. ความขาดแคลนบุคลากรที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จัดการเรียนการสอนโดยมีครูไม่ครบชั้นเรียน ไม่ครบกลุ่มสาระการเรียนรู้

4. นักเรียนมีความรู้ความสามารถตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับนักเรียนของโรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ

5. การลงทุนทางการศึกษาสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก จึงเป็นการลงทุนที่ค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับโรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ลงทุนด้วยจำนวนเงินงบประมาณที่เท่ากันแต่ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนที่แตกต่างกัน

6. ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียนขนาดเล็กจะด้อยกว่าในโรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ

แนวทางการแก้ปัญหาและพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กสรุปได้ 2 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการ จัดครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นไปตามเกณฑ์ และครบชั้นเรียน ทั้งโรงเรียนเอกเทศและโรงเรียนประเภทหลอมรวม โดยใช้รูปแบบศูนย์โรงเรียน การมีส่วนร่วมของชุมชน และการระดมทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา

2. ด้านคุณภาพการเรียนการสอน ใช้นวัตกรรมการเรียนการสอนที่ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน เช่น การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การสอนเป็นทีม การใช้สื่อและอุปกรณ์ช่วยสอน การใช้สื่อการสอนทางไกลร่วมกับโครงการสอนผ่านทีวีทางไกลของโรงเรียนไกลกังวล เป็นต้น

1.2 ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้เสนอปัญหาอุปสรรคของโรงเรียนขนาดเล็ก ไว้ดังนี้ นโยบายเกี่ยวกับโรงเรียนขนาดเล็กไม่ชัดเจน ไม่แน่นอน เปลี่ยนแปลงบ่อยเมื่อมีการเปลี่ยนผู้บริหารระดับสูง นโยบายขาดความต่อเนื่อง ขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ขาดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับปฏิบัติโรงเรียน และหน่วยงานที่สูงกว่าระดับโรงเรียน จากสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนขนาดเล็ก สรุปได้ว่าในอดีตหน่วยงานทุกระดับได้ใช้ความพยายามในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กด้วยนวัตกรรมและรูปแบบต่างๆ เช่น การยุบรวมโรงเรียน การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การจัดการเรียนการ

สอนที่เหมาะสม การสนับสนุนงบประมาณอยู่ภายใต้ข้อจำกัดและสภาพปัญหา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ และส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนที่ไม่ผ่านการประเมินรับรองมาตรฐานอีกด้วย ซึ่งในปัจจุบันโรงเรียนขนาดเล็กยังต้องดำเนินงานตามภารกิจเหมือนโรงเรียนทั่วไปแต่ยังคงมีปัญหาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ปัญหาด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ และด้านการบริหารจัดการ ซึ่งจะต้องได้รับการพัฒนาแก้ไข

ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะว่าควรกำหนดเป็นรูปแบบการบริหารการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็กให้เป็นรูปแบบที่ชัดเจนลงไปสู่ระดับสถานศึกษาซึ่งเป็นระดับปฏิบัติ โดยเปลี่ยนจากการสั่งการจากระดับนโยบายมาเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถพัฒนาแบบการบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาตนเองตามแนวทางแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เช่น

1. มีผู้รับผิดชอบในระดับนโยบาย เขตพื้นที่การศึกษาควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กอย่างจริงจัง และควรให้ความสำคัญทั้งการจัดสรรงบประมาณ

การจัดสรรบุคลากร ตลอดจนการสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็ก

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรจัดให้มีต้นแบบการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นสถานที่สำหรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก

3. ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ควรศึกษารูปแบบการบริหารโรงเรียนเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางและนโยบายในการพัฒนาโรงเรียน

โดยดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพของโรงเรียนและบริบทของชุมชน และพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมต่อไป

2. จากการวิจัยในระยะที่ 2 สรุปผลได้ดังนี้ รูปแบบประกอบด้วย 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) การจัดกลไกในการดำเนินการ 4) วิธีดำเนินการ 5) การประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ นอกจากนี้ การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารต้องใช้ความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการสถานศึกษา มีวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง มีความเป็นประชาธิปไตยยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นที่ยอมรับของทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ตลอดจนมุ่งมั่นสร้างเครือข่ายการทำงาน โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. จากการวิจัยในระยะที่ 3 สรุปผลได้ดังนี้ รูปแบบการจัดศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 มีดังนี้

1. หลักการของรูปแบบ

- 1.1 การจัดการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการและบริบทของโรงเรียน

- 1.2 เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

- 1.3 จัดการเรียนรู้การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

- 1.4 การพึ่งตนเองในระบบการบริหารและการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน

- 1.5 การสร้างสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

2. จุดมุ่งหมายของรูปแบบ

การพัฒนาให้นักเรียนเป็นคนดี เก่งและมีความสุข มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และมีความสนใจใฝ่รู้

3. การจัดกลไกในการดำเนินการจำเป็นต้องอาศัย

3.1 คณะกรรมการสถานศึกษา

ขั้นพื้นฐาน

3.2 คณะกรรมการบริหารงานวิชาการ

3.3 การจัดโครงสร้างการบริหารงานและกำหนดบทบาทหน้าที่ให้เหมาะสมกับโรงเรียนขนาดเล็ก

3.4 การประสานความร่วมมือกับภายนอก

4. วิธีดำเนินการในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก

4.1 เตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วนร่วม

4.2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

4.3 ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำในการบริหารการศึกษา

4.4 การบริหารจัดการแบบองค์รวม

4.5 พัฒนาครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4.6 การจัดการเรียนการสอนเน้นนักเรียนศึกษาในสถานการณ์จริง การเรียนรู้แบบคละชั้น และพี่สอนน้อง

4.7 พัฒนาการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนรู้และส่งเสริมการค้นคว้าด้วยตนเองให้กับผู้เรียน

4.8 จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

4.9 สร้างสมรรถนะในการเรียนรู้ให้กับนักเรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

4.10 นิเทศการจัดการเรียนการสอนแบบกัลยาณมิตร

4.11 การเผยแพร่ผลงานให้เป็นที่ประจักษ์ในหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. การประเมินผล

5.1 ผู้สอนเป็นผู้ประเมินเองหรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน ผู้ปกครองร่วมประเมิน

5.2 ประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายหรือไม่ ผู้เรียนมีจุดพัฒนาในด้านใด

5.3 ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน

5.4 สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

6. เงื่อนไขความสำเร็จ

6.1 ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าใจแนวทางการจัดการศึกษา

6.2 ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำ

6.3 ครูจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

6.4 นักเรียนได้รับการพัฒนาสมรรถนะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

6.5 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้

ความร่วมมือในการดำเนินงาน

4. จากการวิจัยในระยะที่ 4 สรุปผลได้ดังนี้

จากผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และประโยชน์ของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคพื้นดิน เขต 3 มีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด กล่าวคือ รูปแบบมีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากเช่นกัน จึงทำให้มั่นใจได้ว่ารูปแบบที่สร้างขึ้นจะสามารถนำไปใช้ได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับพิธีฐิติ เทพไกรวัล (2555 : 291) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคพื้นดิน เขต 3 มีประเด็นการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. สภาพ ปัญหาและแนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก

สภาพ ปัญหาการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กพบว่า โรงเรียนขนาดเล็กได้รับการสนับสนุนจากท้องถิ่นน้อย งบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอ ขาดแคลนบุคลากร ครูสอนไม่ครบชั้น บุคลากรในโรงเรียนขนาดเล็กขาดขวัญกำลังใจ การลงทุนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก

สูง แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็กของกระทรวงศึกษาธิการ (2551, 5-7) พบว่าโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ ประสบปัญหาคล้ายคลึงกัน 4 ด้าน คือ 1) ปัญหาด้านการบริหารจัดการ ที่ผ่านมามีการคมนาคมภายในประเทศไม่ค่อยสะดวกนัก รัฐบาลจำเป็นต้องตั้งโรงเรียนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ แต่ในปัจจุบันความจำเป็นดังกล่าวลดลง ประกอบกับประชากรมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงทำให้มีโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมาก มีอัตราครูต่อนักเรียนต่อห้องต่ำกว่ามาตรฐาน ค่าใช้จ่ายต่อนักเรียน 1 คน สูงกว่าโรงเรียนขนาดอื่นๆ และโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนหนึ่งอยู่ในพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษ เช่น พื้นที่ห่างไกล ความเจริญ พื้นที่บนภูเขาสูง บนเกาะ ชายขอบของประเทศ เป็นต้น ซึ่งนักเรียนจะมีปัญหาในการเดินทางเป็นอย่างมาก แม้ว่านักเรียนจะได้รับค่าพาหนะในการเดินทาง แต่ก็ไม่เพียงพอและต่อเนื่อง

2. การสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคพื้นดิน เขต 3

พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบจะประกอบด้วย 1) หลักการ 2) จุดหมาย 3) การจัดองค์กรและบทบาทหน้าที่ 4) กระบวนการดำเนินการ 5) การประเมินรูปแบบ และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ

1) หลักการ พบว่า การพัฒนาอาศัยหลักการ ดังนี้ การจัดการศึกษามีความสอดคล้อง กับสภาพปัญหา ความต้องการและบริบทของโรงเรียน เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การพึ่งตนเองในระบบการบริหารและการจัดการ

เรียนรู้ของผู้เรียน และการสร้างสถานศึกษาให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ สอดคล้องกับวรรณพร สุขอนันต์ (2550 : 163) พบว่า วิธีการที่สำคัญที่จะส่งผลต่อความสำเร็จในการนิเทศภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก คือ การวางแผนกลยุทธ์ ซึ่งประกอบด้วย การทบทวนภารกิจสถานศึกษาการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ตัวชี้วัด การกำหนดกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ การจัดทำแผนปฏิบัติงานและโครงการ การดำเนินการตามแผน และการประเมินผลและรายงาน

2) จุดมุ่งหมายของรูปแบบ พบว่าควรครอบคลุมการพัฒนาให้นักเรียนเป็นคนดี แก่ง และมีความสุข มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และมีความสนใจใฝ่รู้ สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554 : 8-9) กล่าวถึง หลักการสำคัญของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานว่าต้องยึดหลักที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียนอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม เป็นผู้มีจริยธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ใฝ่รู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ที่พอเพียงต่อการพัฒนางานอาชีพและคุณภาพชีวิตส่วนตน สามารถเผชิญความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเท่าทันและชาญฉลาด และมีความเป็นประชาธิปไตย

3) การจัดกลไกในการดำเนินการ พบว่าจำเป็นต้องอาศัย องค์ประกอบดังนี้ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการบริหารงานวิชาการ จัดโครงสร้างการบริหารงานและกำหนดบทบาทหน้าที่ และการประสานความร่วมมือกับภายนอกสอดคล้องกับกับธีระพร आयวัฒน์ (2552 : 526) พบว่า ข้อเสนอแนะปฏิบัติที่เป็นเลิศในการ

บริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก ส่วนสำคัญด้านครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน บุคลากรทางการศึกษาควรให้ความสำคัญและร่วมมือกันอย่างเต็มกำลังความสามารถ ซึ่งควรมีบทบาทรับผิดชอบ ต่อสถานศึกษา ต่อศิษย์ ต่อเพื่อนครู ต่อชุมชนและต่อประเทศชาติ การกระทำต่างๆ เหล่านี้ต้องทำด้วยความสำนึก ด้วยความเต็มใจ และประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเพื่อร่วมกันพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

4) วิธีดำเนินการในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนของโรงเรียนขนาดเล็กพบว่า ต้องเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วนร่วม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำในการบริการบริหารการศึกษา การบริหารจัดการแบบองค์รวมพัฒนาครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนการสอนเน้นนักเรียนศึกษาในสถานการณ์จริง การเรียนรู้แบบคละชั้น และพี่สอนน้อง พัฒนาการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนรู้และส่งเสริมการค้นคว้าด้วยตนเองให้กับผู้เรียน จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ สร้างสมรรถนะในการเรียนรู้ให้กับนักเรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ นิเทศการจัดการสอนแบบกัลยาณมิตร และการเผยแพร่ผลงานให้เป็นที่ประจักษ์ในหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ซึ่งสอดคล้องกับกับพิธาน พันธ์ทอง (2548 : 154-163) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาศักยภาพโรงเรียนขนาดเล็กในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า 1) การจัดโครงสร้างระบบการบริหารงานของโรงเรียนที่มีขนาดเล็กจะมีโครงสร้าง ซึ่งยืดหยุ่นมากขึ้น 2) รูปแบบการบริหารจัดการในโรงเรียนขนาดเล็กจะต้องมีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ มีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้มีส่วนได้เสียได้รับทราบ 3) การจำแนกงานภายในโรงเรียน ควรแยกเป็นงานจำเป็นที่ต้องทำด้วยตนเองและงานที่ไม่สำคัญ 4) โรงเรียนจะต้องมีการประสานงานอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ชุมชนช่วยระดมทุนทรัพย์ แรงงาน ทั้งนี้เน้นการมีส่วนร่วมตามหลัก Education for All หรือ All for Education 5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารและครูเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ส่งเสริมพัฒนาให้มีความสามารถ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ ในการทำงานร่วมกัน 6) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารและครูมีขวัญกำลังใจเป็นกรณีพิเศษ 7) ส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนจัดหา ผลิตและใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก 8) การจัดการเรียนการสอนควรมีการเปลี่ยนรูปแบบจาก 1 คน ต่อ 1 ชั้น หรือการสอนในลักษณะกลุ่มใหญ่ (Large Group) มาเป็นการเรียนการสอนแบบกลุ่มย่อย หรือรายบุคคล (Individual) มากขึ้น

5) การประเมินผล พบว่าผู้สอนเป็นผู้ประเมินเองหรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน ผู้ปกครองร่วมประเมิน ซึ่งประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายหรือไม่ ผู้เรียนมีจุดพัฒนาในด้านใด มีการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน และสะท้อนสมรรถนะ

สำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1981) ที่ได้จากการจำแนกกระบวนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ที่ได้ระบุงิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการมีส่วนร่วมที่สามารถนำไปประยุกต์ในบริบทการจัดการศึกษา คือ การรวบรวมและตรวจสอบ การวิเคราะห์และพิจารณา ข้อมูลสภาพปัญหา กำหนดนิยามจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและกำหนดเป้าหมาย การประเมินความเป็นไปได้ของข้อมูล การตัดสินใจและการวางแผนการดำเนินงาน การออกแบบยุทธศาสตร์ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุผล การจัดสรรงานและความรับผิดชอบให้กับทีมงาน การปฏิบัติตามแผนงาน การตรวจสอบความก้าวหน้าของแผนงาน และการประเมินผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดขึ้น

6) เจื่อนไขความสำเร็จ พบว่าทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าใจแนวทางการจัดการศึกษาซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำ รวมทั้งครูจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้นักเรียนได้รับการพัฒนาสมรรถนะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิสิฐเทพไกรวัล (2554 : 299) พบว่า คุณลักษณะที่ดีของผู้นำเครือข่าย ในการปฏิบัติงานของเครือข่ายจำเป็นต้องมีผู้นำเครือข่าย เป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เพื่อให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจสนับสนุนการปฏิบัติงานตามภารกิจให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งจะรวมไปถึง

พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของผู้นำเครือข่าย

3. การประเมินรูปแบบการจัดการศึกษา เพื่อประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และ ประโยชน์ของรูปแบบ

จากผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่สามารถพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก มีความเหมาะสมและมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กทั้ง 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) กลไกในการดำเนินการ 4) วิธีดำเนินการ 5) การประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จสามารถนำไปใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กได้เป็นอย่างดี ซึ่งผลการประเมินรูปแบบ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงร่างรูปแบบตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว จึงได้รูปแบบที่มีความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ Keeve (1988 : 50) ได้กล่าวถึงหลักการอย่างกว้างๆ เพื่อกำกับการสร้างรูปแบบไว้ 4 ประการ คือ 1) รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์ เชิงเส้นตรงแบบธรรมดา 2) รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้ สามารถตรวจสอบได้ โดยการสังเกต และหาข้อมูลสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ 3) รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา 4) รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ในเรื่องที่เราากำลังศึกษาด้วย

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับอภิชัย กรมเมือง (2552) ได้สรุปผลจากการวิจัย พบว่า เครือข่าย

โรงเรียนขนาดเล็กที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษามีโครงสร้าง และองค์ประกอบที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ดังนี้คือ จัดระบบงานและกระบวนการจัดการเครือข่ายร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็กในเครือข่ายให้ครอบคลุมทั้งด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากรและด้านบริหารทั่วไป แนวทางการบริหารจัดการอภัยบุคลากรมีส่วนร่วม หลักความมีเอกภาพในนโยบาย และหลักการกระจายอำนาจ ใช้ระบบและกลไกในการดำเนินงานโดยมีคณะกรรมการบริหารจัดการเครือข่ายให้มีบทบาทหน้าที่ร่วมกันดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องจนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

4. ผลการตรวจสอบ ยืนยัน รูปแบบตาม สถานการณ์จริง

จากผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และประโยชน์ของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 มีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุดสอดคล้องกับผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ กล่าวคือ รูปแบบมีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากเช่นกัน จึงทำให้มั่นใจได้ว่ารูปแบบที่สร้างขึ้นจะสามารถนำไปใช้ได้ อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับพิสิฐ เทพไกรวัล (2554 : 291) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก พบว่ารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่พัฒนาขึ้นว่า มีความเหมาะสมโดยแนวปฏิบัติ ขั้นตอน

และวัตถุประสงค์ในการดำเนินการตามรูปแบบมีความเหมาะสมมาก มีความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบไปใช้และมีประโยชน์ในการดำเนินงานบริหารจัดการศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรนำแนวทางการวิจัยรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กไปกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อให้สอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา และต้องเป็นนโยบายที่ชัดเจน ต่อเนื่องนำไปสู่การปฏิบัติได้ในทุกระดับ

1.2 ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง ในโรงเรียนขนาดเล็กให้เห็นความสำคัญ สร้างความตระหนัก และสามารถจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ระดับโรงเรียน ควรสร้างความเข้าใจกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน และสถาบันศาสนา ให้ตระหนักถึงบทบาทของการมีส่วนร่วม และรับรู้ถึงประสิทธิภาพการบริหารจัดการที่จะเกิดขึ้น ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา

1.4 ระดับผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กควรนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยไปปรับปรุงการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กจะทำให้ง่ายต่อการปฏิบัติ พร้อมทั้งสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และมีการติดตาม ประเมินผลการนำไปใช้เป็นระยะอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

1.5 ระดับครูผู้สอน ควรมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการประสานความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดการพัฒนาในระดับบุคคล กลุ่ม และองค์กร

1.6 ระดับผู้เรียน ควรสนับสนุนส่งเสริมให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และมีสมรรถนะการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จที่เป็นตัวแปรให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนรู้หรือจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2.2 ควรศึกษาปัญหาด้านการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ทำอย่างไรให้การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

2.3 ควรมีการศึกษาการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาระยะสั้นและระยะยาวที่สถานศึกษากำหนด ซึ่งเป็นการบริหารจัดการที่มุ่งสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง

2.4 ควรศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศจากโรงเรียนแกนนำขนาดเล็กด้านการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สามารถนำไปปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานวิชาการที่สามารถพัฒนาคุณภาพนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3, สำนักงาน. ข้อมูลสารสนเทศ 2544.
 คุณ วงศ์อนันต์. (2553). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก :
 กรณีศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
 ยโสธร เขต 1. ดุษฎีนิพนธ์ คุรุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
 คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. (2554). การประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐาน
 การศึกษาของสถานศึกษา ตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพ
 การศึกษา พ.ศ.๒๕๕๓. กรุงเทพฯ ฯ : รงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
 ธีระพร อายุวัฒน์. (2552). แนวปฏิบัติที่ป็นเลิศในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.
 ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศิลปากร.
 พิธาน พันทอง. (2548) ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาศักยภาพโรงเรียนขนาดเล็ก
 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ คุรุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
 พิสิฐ เทพไกรวัล. (2554). การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษา
 ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา
 มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
 วรรณพร สุขอนันต์. (2550). รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก วิทยานิพนธ์
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
 อภิชัย กรมเมือง. (2552) รูปแบบการบริหารจัดการเครือข่าย โรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อปรับปรุงคุณภาพ
 การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1. ดุษฎีนิพนธ์ คุรุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต.
 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
 Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981). Rural Development Participation : Concept and
 Measure For Project Design Implementation and Evaluation : Rural
 Development Committee Center for international Studies. New York : Cornell
 University Press.
 Keeve, J.P (1988). Educational Research Methodology and Measurement :
 An International Handbook. Oxford : Pergamum, 1988.